

MOVIMENTS MIGRATORIS: VALENCIANS A NOVA YORK.

MARIA JOSÉ ALAPONT MUÑOZ

MASSANASSA, L'HORTA SUD

Resum: En aquest article abordarem el tema de l'emigració valenciana, i ens centrarem en el cas dels emigrants provinents de la Marina Alta que posaren rumb a terres de l'altre costat de l'Atlàntic durant les primeres dècades del segle XX per tal de millorar les seues condicions de vida.

L'emigració valenciana

El buit dels moviments migratoris a dintre de la historiografia començaren a reparar-se des de finals dels anys seixanta del segle XX, amb estudis i treballs que provenien principalment de la Sociologia, l'Antropologia i la Història, donant resposta d'aquesta manera als canvis que es produïren en la definició dels models, categories i subjectes d'anàlisi¹.

Centrant-se en l'emigració valenciana, cal dir que és en el període comprés des de la independència de les antigues colònies americanes fins a la Primera Guerra Mundial quan es dona el major flux d'emigrants valencians en direcció al continent americà. Ballesteros Gaubrois, assenyala tres etapes diferents². La primera comprèn la primera meitat del segle XIX, on el flux migratori seria molt reduït i es reduiria a alguns militars i eclesiàstics que posaren rumb a Cuba o a

¹ TABANERA GARCÍA, N., "Emigración y exilio: la experiencia migratoria valenciana en los siglos XIX y XX", *Saitabi*, 53, València, 2003, pp. 133-148, pàg. 133.

² BALLESTEROS GAIBROIS, M., *Valencia y América*, MAFRE, Madrid, 1992, pàg. 214.

Puerto Rico. La segona etapa, entre la segona meitat del segle XIX i els primers anys del segle XX, estaria marcada per l'inici de la migració cap a l'Amèrica continental i les illes del Carib. I per últim, la tercera etapa es limitaria a l'empresa que va portar endavant Blasco Ibáñez amb la seua colònia anomenada "Cervantes" a l'Argentina.

Des del 1830, l'ocupació francesa d'Algèria va propiciar l'emigració cap a aquesta ciutat del nord d'Àfrica, esdevenint en el moviment migratori més important desenvolupat a Espanya durant la primera meitat del segle XIX. Es tractava d'una destinació que no es trobava massa lluny, fet que va propiciar la presència d'emigrants estacionals o "d'oronella", no solament procedents del País Valencià, sinó també de Múrcia, Màlaga, Almeria o les Illes Balears³. Fins al 1886, l'emigració cap a Argèlia es va caracteritzar per ser una emigració d'obriers agrícoles⁴. Front a aquesta migració estacional, hi va haver també una emigració de més llarga durada cap a Cuba i Argentina.

L'inici de l'emigració valenciana cap al continent americà al 1880, comparteix els mateixos trets que les del conjunt de l'emigració espanyola, és a dir, que es tractava de barons joves que procedien del medi rural i s'instal·laven en els nuclis urbans, treballant principalment en el sector serveis i en la indústria. Respecte a la integració dels nouvinguts, cal dir que tenien un paper molt important la vinculació amb les associacions culturals, mutualistes o recreatives creades per gent de la mateixa procedència⁵.

---

³ MORELL MOLL, T., *Valencians a Nova York : el cas de la Marina Alta (1912-1920)*, Edicions 96; Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, València, 2012, pàg. 24.

⁴ TABANERA GARCÍA, N., "Emigración y exilio: la experiencia migratoria valenciana en los siglos XIX y XX", *Saitabi*, 53, València, 2003, pp. 133-148, pàg. 140.

⁵ *Ibidem*, pàg. 141.

Destinació Nova York: el cas de la Marina Alta

L'emigració cap a Nova York per part de la gent de la Marina Alta va tindre lloc entre el 1912 i el 1920. Aquest moviment migratori no era de llarga duració, doncs els emigrants deixaven el seu poble per períodes de dos o tres anys i després hi tornaven, cosa que els diferenciava de les altres migracions que es donaren en altres zones d'Espanya⁶.

La vida a la Marina Alta al segle XIX girava entorn a la importància del monocultiu del raïm i la producció de la pansa, però també eren importants els fruits de l'olivera, el garrofer i l'ametler, així com la producció d'arròs a Pego, per exemple. En general, la gent de la Marina Alta vivia dels jornals i de les rendes que sorgien de la producció i la venda de la pansa⁷.

El jornal depenia de la collita del raïm, la qual no sempre era tan abundant com s'esperava a causa de les pluges i les pedregades o també per la plaga de la fil·loxera⁸. La plaga i la disminució de la collita van ser un dels principals motius per a emigrar, ja que amb el viatge es pretenia guanyar un bon jornal i poder així millorar les seues condicions de vida.

Anar-se'n a Nova York suposava creuar l'oceà i establir-se temporalment a un lloc diferent al lloc d'origen, sobretot pel fet que la llengua, el clima, el treball o les costums eren diferents. La motivació a emprendre aquest llarg viatge, era com ja hem mencionat abans, aconseguir treball i poder així viure durant un temps amb una posició més folgada.

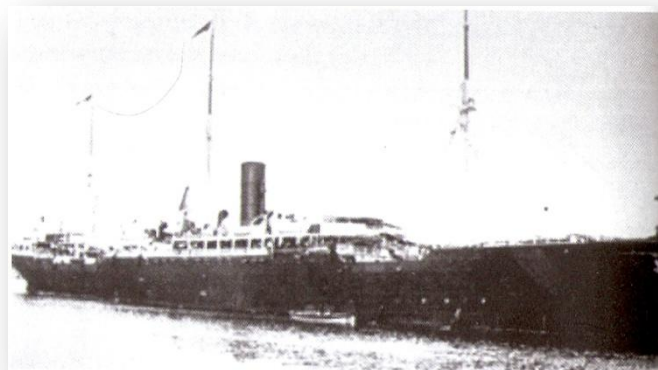
⁶ MORELL MOLL, T., *Valencians a Nova York ...*, pàg. 19.

⁷ *Ibidem*, pp. 22-23.

⁸ Els efectes que va produir l'arribada de la plaga de la fil·loxera en el cultiu de la vinya i el mercat de la pansa a la Marina Alta, han estat tractats a aquesta revista per DEvesa Benlloch, Miriam: "La repercussió de la fil·loxera en el comerç de la Marina Alta" [en línia]. *Clapir, Joves Historiadors i Historiadores Valencians* [publicació seriada en línia]. Juny 2013. <<http://www.clapir.org/filoxera.html>> [Consulta: 18/09/2013].

Per a iniciar el viatge cap als Estats Units, s'havia d'aconseguir un bitllet i també s'havia de presentar la cartera d'identitat⁹, on posava totes les dades del immigrant. El preu d'un de tercera classe era de 300 pessetes (56 dòlars més o menys) i a això se li havia d'afegir 25 dòlars per la immigració dels Estats Units i a més, el cost de viatjar des del poble fins al port d'eixida. La quantitat total necessària per a poder viatjar fins a Nova York era una suma força elevada si tenim en compte que els jornalers guanyaven al voltant de 1,35 pessetes al dia. Per tant, molts jornalers havien de demanar préstecs a terratinents o familiars perquè no es podien permetre el viatge a Amèrica¹⁰.

Quan aconseguien els diners necessaris, obtenien el bitllet d'agències locals o de representants de la Companyia Transatlàntica, la qual tenia agents en diferents pobles. Aquests recaptaven els diners i expedien els bitllets. Sols obtenien el bitllet aquells que gaudiren de bona salut, ja que si algun dels passatgers mostrava signes de malaltia se li negava l'entrada als Estats Units i l'empresa del vaixell s'havia de fer càrrec de la seua tornada a casa.

Vaixell transatlàntic "Montevideo". Font: Morell T., pàg. 35.

El viatge que els emigrants realitzaven incloïa també el transport des del seu poble fins al port d'eixida. No només embarcaven des del port de València, sinó que també va haver alguns que ho van fer des de Barcelona i, en menor

---

⁹ Si viatjaven dones i menors, havien de ser inclosos en la cartera d'identitat dels homes.

¹⁰ MORELL MOLL, T., *Valencians a Nova York...*, pàg. 27.

nombre, des de Vigo, Cadis, la Corunya, Bilbao i Almeria. Altre nombre d'emigrants embarcaven des de ports estrangers, com és el cas d'aquells que ho feren des de ports francesos o anglesos, al port de Southampton. El port elegit depenia de diversos factors, segons els contactes de cada emigrant o per la necessitat d'embarcar en port estranger per tal d'evitar un port espanyol i ser capturat per pròfug¹¹.

Una vegada al port, embarcaven als transatlàntics. En tots els vaixells, es classificaven als passatgers en passatgers de primera, segona i tercera classe, depenent del bitllet que havien comprat. El grup més nombrós, òbviament, era el de tercera classe, els quals havien de passar la duana i eren enregistrats a l'illa d'Ellis.

Les condicions dels passatgers de tercera classe eren prou dures, si tenim en compte que els dormitoris comptaven amb lliteres de tres nivells on romanien la major part del temps, durant les dos setmanes que més o menys durava el viatge cap a Nova York. El fet de compartir habitació durant tants dies, provocà que es feren amistats amb aquells que compartien els mateixos costums i cultura¹².

El gran saló. Font: <http://www.ellisland.org>

Una vegada arribats al port de Nova York, els emigrants valencians amb bitllet de tercera classe eren transportats amb ferri a l'illa d'Ellis, passant per davant de la famosa estàtua de la llibertat, que va esdevenir per

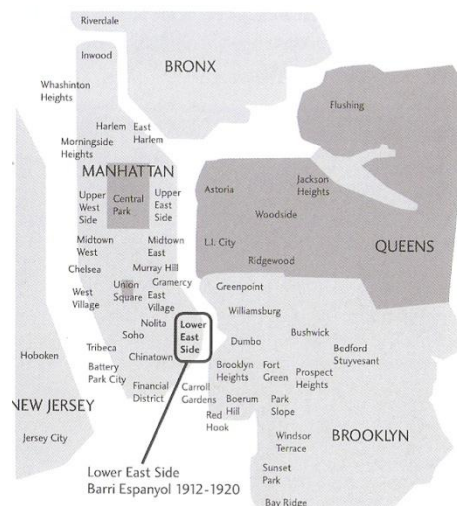
¹¹ MORELL MOLL, T., *Valencians a Nova York...*, pàg. 37.

¹² *Ibidem*, pàg. 41.

a molts dels immigrants en un símbol d'esperança i d'un futur millor.

L'illa d'Ellis¹³ va obrir per primera vegada el 1 de gener de 1892, sent la primera estació federal d'immigrants dels Estats Units. Des de la seua obertura i fins al seu tancament al 1945, van passar més de 12 milions de persones. Aquesta petita illa es troba en la badia superior front a la costa de Nova Jersey i va veure la seua superfície ampliada per tal de poder atendre més immigrants. El primer que feien els emigrants en arribar a l'edifici principal era deixar el seu equipatge i pujar fins a la sala de registre, on se'ls sotmetia a una inspecció legal i a un examen mèdic per detectar en pocs segons si el passatger presentava alguna malaltia, formant fileres d'homes i dones per separat. A partir de l'any 1917, es va començar a fer un examen mèdic complet i s'exigia que els passatgers de més de 16 anys o el cap de família sabera llegir i escriure en la seua llengua. Els immigrants solien romandre de 3 a 5 hores a l'illa i una vegada passades les inspeccions, recollien el seu equipatge i podien canviar diners o comprar menjar a l'illa.

Una vegada superat el tràmit a l'illa d'Ellis, havien de cercar els amics o parents, en cas que hagueren arribat a la ciutat abans que ells. Si no tenien a ningun conegut allí, sovint mostraven l'adreça de *La Valenciana*¹⁴, que es trobava al 27 de Cherry Street, o acudien a alguna de les fondes regentades per espanyols en el barri del Lower East Side.

Plànol de la ciutat de Nova York.

Font: Morell, T., pàg. 50.

¹³ Per obtindre més informació sobre la illa d'Ellis i poder consultar la llista de passatgers, es pot visitar la pàgina web: <<http://www.ellisland.org>>.

¹⁴ La fonda i tenda *La Valenciana* es trobava al peu del pont de Brooklyn i no sols donava allotjament i menjar, sinó que era un lloc molt popular entre els valencians emigrants. A banda d'aquesta, es coneixen altres fondes, com la regentada pel basc Valentín Aguirre, el qual ajudava a trobar feina i ajudava a anar a la costa oest dels Estats Units. MORELL, T., *Valencians a Nova York* ..., pp. 52-53.

Aquest barri, un dels més antics de la ciutat, era el més pròxim al port d'entrada i, per tant, no és estrany que a principis del segle XX fora poblat per immigrants italians, grecs, espanyols i jueus de l'est d'Europa¹⁵.

Buscar feina a Nova York no sempre era una tasca fàcil per als valencians que hi arribaven, ja que l'idioma de vegades suposava un problema a l'hora d'aconseguir treball. Se solia buscar feina a les obres de vies fèrries, a les fàbriques i a les mines. També acudien a les agències de feina de construcció per tal de ser contractats per anar a altres parts de l'estat de Nova York o inclús altres estats del país a treballar. A més, en els pobles de Bridgeport, Shelton, New Britain, Derby i Waterbury molts emigrants valencians treballaren en fàbriques de diversos tipus.

La tornada dels emigrants als seus pobles tenia lloc després d'alguns anys de treball dur als Estats Units. Els que més sort van tenir foren aquells que anaren a Nova York i tornaren a casa abans de la crisi del 1929, doncs amb la crisi econòmica molts immigrants es quedaren sense feina o no pogueren trobar-ne. Aquests que es van veure afectats per la crisi i no van poder aconseguir cap treball, van haver de ser repatriats a costa del govern.

Conclusió

L'emigració dels valencians cap a Nova York va ser beneficiosa per a les famílies implicades, en el sentit que van poder millorar la seua condició de vida, comprar terres, construir i millorar les seues cases. Però no hem d'oblidar que el viatge en sí mateix constituïa una experiència inoblidable i, de vegades, costosa, doncs havien d'aconseguir els diners per comprar el bitllet, viure durant dues setmanes en condicions dures a dintre del vaixell i quan arribaven, havien de passar la inspecció i trobar treball. El treball dur dels emigrants

---

¹⁵ MORELL MOLL, T., *Valencians a Nova York ...*, pp. 52-54.

continuava una vegada havien aconseguit treball, doncs moltes vegades eren admesos per a fer feines en unes condicions dures, com els que van haver de treballar a les mines o aquells que van aconseguir feina al Canadà, contractats per les empreses ferroviàries Grand Trunk Railway i Pacific Coast Railway. I tot això, a l'altra part de l'oceà Atlàntic, en una terra desconeguda, diferent a la terra d'origen i on tampoc parlaven la mateixa llengua ni tenien els mateixos costums.

Per tant, hem de dir que encara que aquest moviment de gent no fóra de tan gran magnitud com la que es va experimentar en altres zones d'Espanya i que no haja deixat tantes empremtes al lloc de destinació, no significa que s'haja de menysprear, ni deixar-lo de costat dins de l'estudi dels moviments migratoris.

Bibliografia:

BALLESTEROS GAIBROIS, M., *Valencia y América*, MAFRE, Madrid, 1992.

MORELL MOLL, T., *Valencians a Nova York : el cas de la Marina Alta (1912-1920)*, Edicions 96; Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, València, 2012.

RIBES IBORRA, V., *Presencia valenciana en los Estados Unidos (ss. XVI-XIX)*, Biblioteca Valenciana, València, 2002.

TABANERA GARCÍA, N., "Emigración y exilio: la experiencia migratoria valenciana en los siglos XIX y XX", *Saitabi*, 53, València, 2003, pp. 133-148.

COM CITAR AQUEST ARTICLE:

Format Norma ISO 690-2

Alapont Muñoz, M^aJosé, "L'emigració valenciana a Nova York" [en línia]. *Clapir, Joves Historiadors i Historiadors Valencians* [publicació seriada en línia]. Setembre 2013. <enllaç> [Consulta: Dia Mes Any].

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquest article i la seua utilització ha de respectar els drets de la persona/persones autora/autores. Pot copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona/persones autora/autores i el títol de l'article. No s'autoritza la seua reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre. Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de l'article com als seus resums i índexs.